

РОБЕРТ Л. СТВЕНСОН

8

Клюб Самовбийників

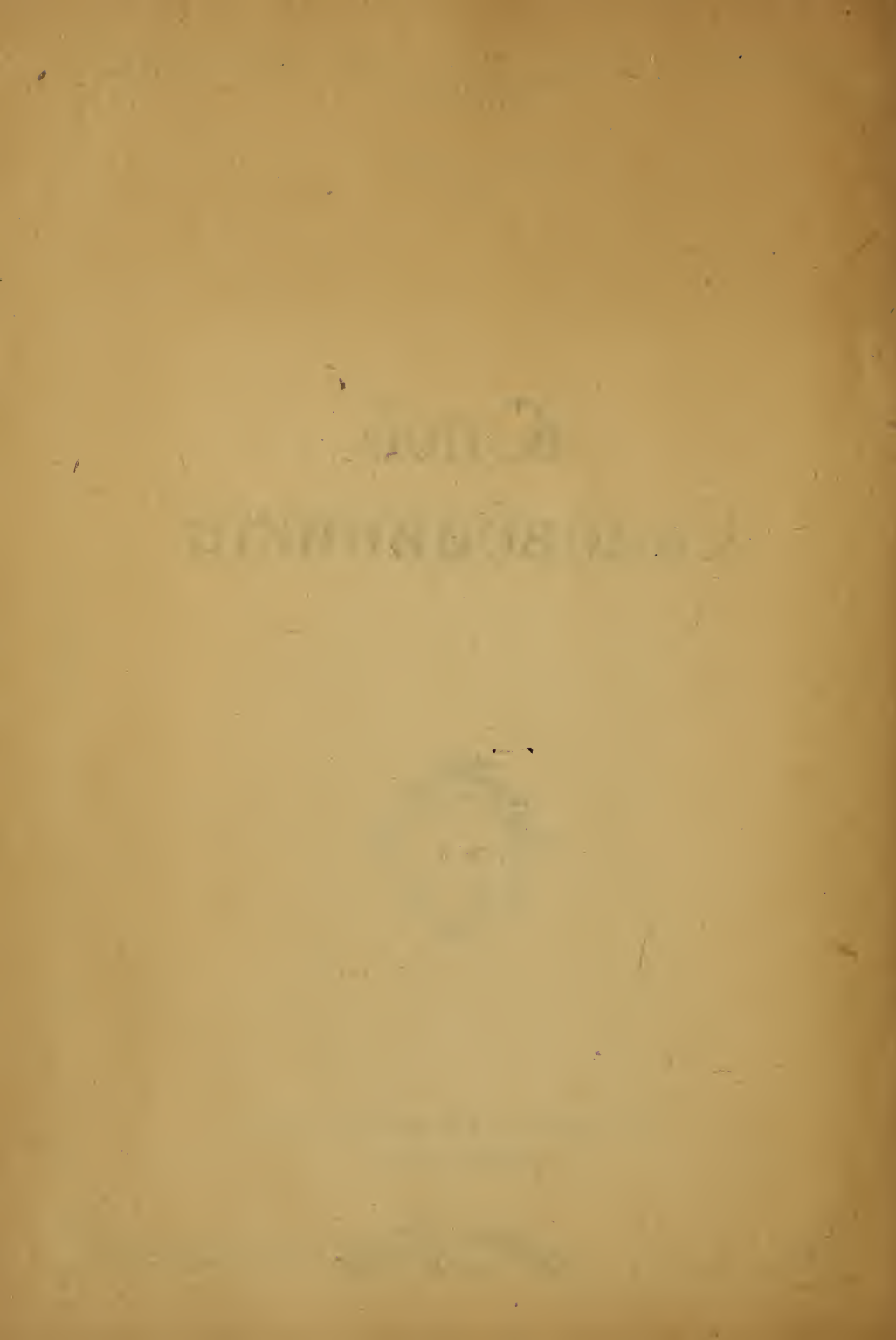
Накладом Канад. - Укр. Видавничої Спілки
ВІННІПЕГ, МАН.

РОБЕРТ Л. СТВЕНСОН

Клюб Самовбийників

Накладом Канад. - Укр. Видавничої Спілки
ВІННІПЕГ, МАН.

Роберт Л. Стівенсон.

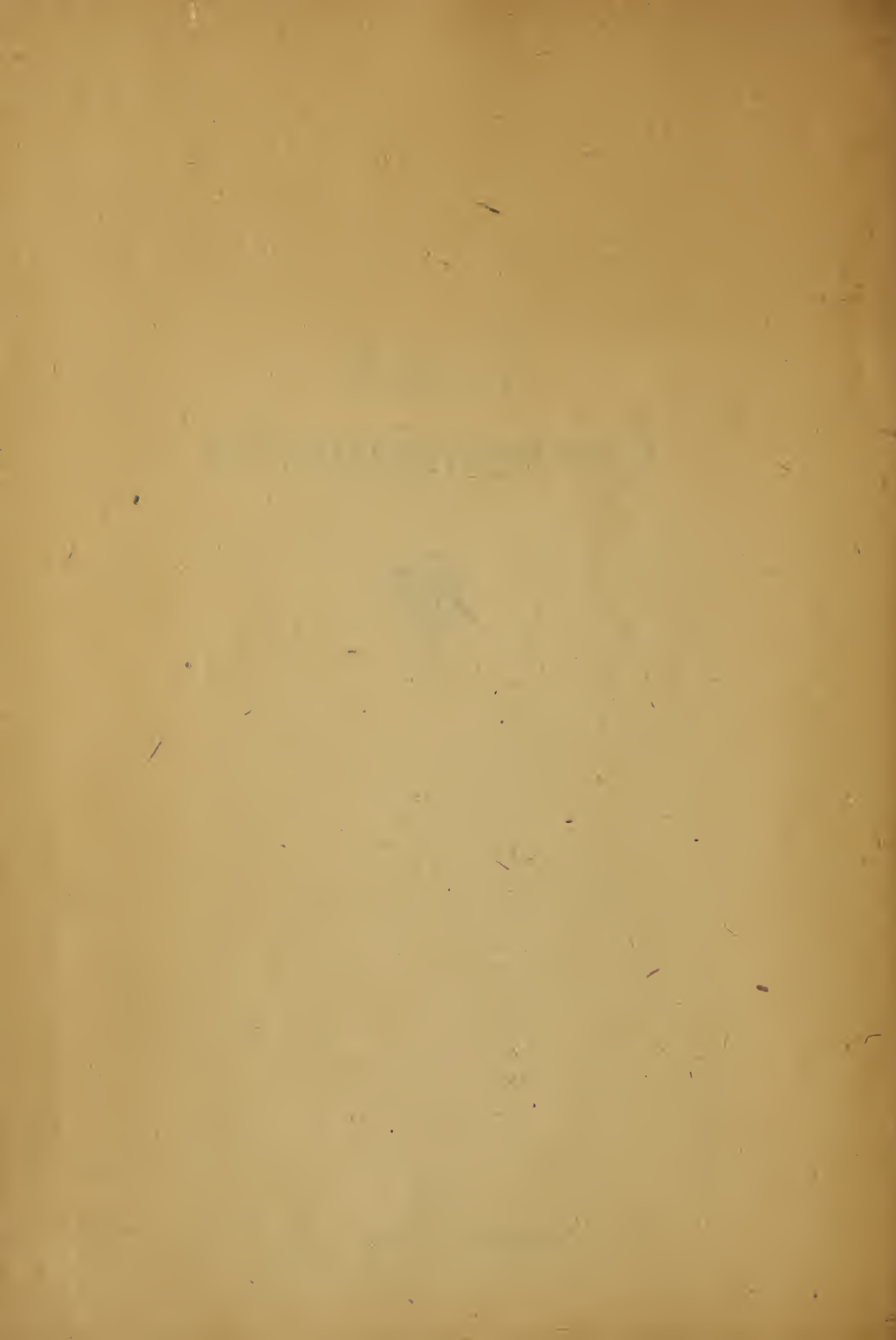
Клюб Самовбийників

1920

Canadian-Ukrainian Publishing Co., Ltd.

590 Pritchard Ave., Winnipeg

823
95 495.11

Підчас свого побуту в Лондоні, чемний князь Флоризель з Богемії здобув собі любов усіх верств населення своїм уймаючим поведенем та умісною щедрістю. Що він був помітним чоловіком, се виходило уже з того, що про нього було відомо; а се було лише малою частиною того, що він дійсно робив. Був він спокійної натури серед звичайних умов, і призвичаєний дивити ся на світ з таким філософічним спокоєм, з яким дивить ся на нього селянин за плугом, однак не можна сказати, щоби князь Богемії не любив життя більше повного пригод і незвичайних річей, як те, котре йому доля уродженем призначила. Час від часу, як попав в злий гумор, як у жаднім лондонським театрі не грали ані одної смішної штуки, і коли пора року не надавала ся для тих усіх забав і пор, в котрих він перевисшав усіх суперників, він звичайно закликав до себе свого довірника і конюшого, полковника Джеральдина і казав йому приготувати ся до нічної мандрівки. Конюшим був молодий офіцер відважної, ба навіть завадяцької вдачі. Він приймав вістку з радістю і приготівляв ся поспішно. Довга практика і всестороннє обізнане з життям давали йому винятковий талан до перебирання; він вмів приноровити не лише своє місце і ношу, але навіть голос та мало не думки свої до лица, ноші, голосу та думок людей якоїнебудь верстви, вдачі чи народа; і в той спосіб він відвертав увагу від князя і не раз здобував доступ для обох в рідкі товариства. Цивільні влади ніколи не були втаємничені в ті пригоди; непоколебима відвага одного і блискуча винаходчивість та лицарська відданість другого перевели їх обох через не одну небезпечну переправку; і з впливом часу вони ставали щораз більше певними самих себе.

Одного мартового вечера страшна плюта дощу, змішаного з крупами, загнала їх до одного шиночку, недалеко Лестер-скверу. Полковник Джеральдина був прибраний і підмальований так, щоби виглядати на збіднілого друкаря, а князь, як звичайно, осмішив свій вигляд приліпивши собі штучні бокобороди і пару великих звисаючих бров. Се надавало його вигляду чоловіка грубого і загартованого на вільнім воздуху, а се само уже супроти його звичайно ніжнього панського вигляду, становило маску, поза котру не можна проникнути. Вилаштовані в сей спосіб, командант і його невідступний товариш потягали безпечно горівочку та содову воду.

В шинку було повно гостей, так муштин як і жінок, але хоч не один з них хотів вести розмову з нашими пошукувачами пригод, однак ні один з них при більшій знайомстві не показав ся цікавим чоловіком. Було се саме звичайне лондонське поведене та низьке простацтво; і князь уже починав зівати і став нудити ся цілою мандрівкою, коли тут двері отворили ся від наглого потручення і до шинку увійшов молодий муштина з двома носильниками. Кождий носильник ніс перед собою велику миску тісточок зі сметаною під покривалом, котре вони зараз зняли; і молодий муштина обходив товариство і з вишуканою чемністю підносив тісточко до кожного присутного. Його предложене деколи принимали з усмішкою; деколи його відкидали рішучо, деколи навіть грубо. В такім случаю новий гість зїдав тісточко самий, пригворюючи при тім більше або менше дотепно.

Наконець він підійшов до князя Фльоризеля.

“Пане”, — сказав він, з глибоким уклоном, наставляючи тісточко, котре він держав межі грубим і вказуючим пальцем, — “чи не зробите ви ласки мені, зовсім чужому чоловікови? Я можу ручити вам, що воно досконале, бо я сам від пятої години зїв їх уже два тузіні і три штуки.”

“Я привик”, — каже князь, — “дивити ся не так дуже на те, що мені дарують, як більше на те, в якім дусі мені жертвують.”

“Пане”, — відповів молодий муштина, кланяючи ся ще раз, — “дух мого дарунку насмішливий.”

“Насмішливий?” — відповів Фльоризель. — “А над ким ви задумали насміхати ся?”

“Я не прийшов сюди викладати своєї філософії”, — відповів тамтой, — “але роздавати отсі сметанкові тісточки. І як я додам до сего, що я з цілого серця насміхаю ся і з себе, то ваша честь певно буде заспокоена. Колиж ні, то ви примусите мене зїсти двацять восьме тісточко, і я вам признаю ся, що мені вже обридла ся робота.”

“Ви зворушуєте мене” — сказав князь, — “і я зроблю все можливе, щоби лише вратувати вас від такого нещастя, але під одним услівем. Коли мій товариш і я зїмо по одному вашому тісточку, — до чого ми не маємо найменшої охоти — то ви зате будете мусіти з нами зїсти вечеру.

Молодий муштина немовби задумав ся.

“Я ще маю осьтут кілька тузінів”, — сказав він наконець; — “і тому буду мусів зайти ще до кількох шинків, заким мій запас скінчить ся. Се забере певний час; а як ви голодні — ”

Князь перервав йому чемним рухом руки.

“Мій товариш і я будемо вам товаришити”, — сказав він; — “бо ми уже незвичайно зацікавилися вашим приємним способом проводити вечір. А тепер, по погодженню вступних умов мира, позвольте мені підписати мир за обох.”

І князь ковтнув тісточко з можливо найбільшою грацією.

“Чудове”, — сказав він.

“Я бачу, що ви знаток”, — відповів молодий мущина.

“Дякую вам дуже”, — сказав він, — “за вашу незвичайну терпеливість.”

І вклонившися кожному, відправив їх. Через кілька секунд він дав знак, що готов іти на вечір.

Полковник Джеральдин також похвалив тісточко; і як уже кождий гість, присутній у шинку, мав нагоду прийняти або відкинути його солодочі, молодий мущина зі сметанковими тісточками повів їх до другого подібного шинку. Оба носителі, котрі видимо уже привикли до тої “безглуздної” забави, ішли зараз за ним; а князь та полковник узявшися за руки і усміхаючись до себе, йшли на самім заді. В той спосіб ціле товариство відвідало ще два заїзди, в котрих повторилася та сама сцена, що в першій — дехто відмовився, дехто прийняв, ласки тої мандрівної гостинності і молодий мущина поїдав кожде неприняте тісточко.

Як вийшли з третього шинку молодий мущина обчислив, кілька ще тісточок має в запасі. Лишилося ще дев'ять, три в одній мисці, шість в другій.

“Панове”, — сказав він, звертаючись до двох нових товаришів, — “я не хочу вже більше відкладати вашої вечері. Ви певно ужедесь дуже голодні. Я почуваюся вам спеціально зобов'язаний. І в сей великий для мене день, коли я кінчу кар'єру своєї глупоти своїм найбільше глупим вчинком, я бажаю бути добрим для усіх, що для мене добрі. Панове, ви не будете уже довше чекати. Хоч мій організм уже розбитий давнішими вибриками, однак тепер з нараженням свого життя я закінчу се завішене.”

І по тих словах він впакував усі дев'ять тісточок в рот і ковтнув кожде з них за один раз. Потім, обернувшись до носителів, дав їм пару дукатів.

У французькій дільниці Лондону, в однім малім ресторані, котрий через якийсь час тішився небувалою славою, а котрий тепер люди починали уже забувати, в приватній комнаті на другім поверсі, три товариші їли дуже смачну вечеру і запивали трома чи чотирма фляшками шампанського вина, балакаючи про різні байдужні справи. Молодий мущина говорив гладко і весело, але він сміявся голосніше, як приста-

ло на людину високого роду; його руки трясалися сильно, а його голос змінявся нагло і несподівано, немовби незалежно від його волі. Як скінчили послідну страву і усі закурили цигара, князь промовив ось-так:

“Ви певно даруєте мені мою цікавість. Усе, що я бачив нині, дуже мені подобалося, але ще більше мене здивувало. І хоч я боюся, що-би ви не подумали, що я вмішуюся в чужі тайни, однак я мушу сказати вам, що так я як і мій приятель заслугуємо на те, щоби нам повірити тайну. Ми маємо їх подостатком своїх і виявляємо їх безупину перед невідповідальними людьми. І як що ваша історія, як я сподіюся, є глупа, то ви не потребуєте ніжнити ся з нами, що самі є двома найдурнішими людьми на цілу Англію. Я називаюся Гадол, Теофіль Гадол; мій товариш — се майор Альфред Гамерсмит, або так принаймні він хоче називати ся. Ціле наше жите ми проводимо на пошукуванню надзвичайних пригод; і нема такого завадяцтва, котре нам не подобало-б ся.”

“Ви мені подобаєтеся, пане Гадол,” — відповів молодий мущина; — “ви надихаєте в мене природне довіре; і я не маю нічого найменшого проти вашого товариша, майора, котрий виглядає мені на аристократа, в перебраню. Що найменче, я певний, що він не є жовнір.”

Полковник усміхнувся з вдовolenем, почувши таке признане для своєї штуки перебирання, а молодий мущина говорив далі питомим собі оживленим способом.

“Усе складаєся на те, щоби я не розповідав вам свого життя. Але може якраз тому я вам його розповім. Принаймні ви нібито так знаменито підготовані почути історію глупоти, що я зовсім не маю серця розчарувати вас. Своє ім'я я заховую для себе, хоч ви мені дали другий примір. Мій вік не має значіння для оповідання. Я походжу від своїх предків в звичайний спосіб, і одідичив я від них дуже гарний дім, котрий я ще й тепер замешкую, і маєток, що приносив коло триста фунтів (фунт штерлінгів—англійська монета, що варта коло 5 доларів) доходу на рік. Я припускаю, що вони передали мені також легкодушність в котру я попадав незвичайно легко. Дали мені добре образоване. Я можу грати на скрипці майже так, що мігби заробляти гроші гранем в оркестрі, але не зовсім. Те саме відноситься до моєї гри на флеті і на французській трубці. Віста я навчився тільки, що потрафив програвати коло сто фунтів на рік тою ученою грою. Моє знане французької мови дало мені можливість розтрачувати гроші в Парижі майже так легко, як в Лондоні. Коротко кажучи, я є людина, що доконала багато мужеських діл. Я мав всякого рода пригоди, навіть поєдинок через нічо. Лише два місяці тому я стрінув молоду жінчину, зовсім підхо-

дячу до мого смаку своїм тілом і умом; моє серце стопило ся; я побачив нарешті, що я трафив на свого, і уже мав залюбити ся. Але як я обчислив ся, кілька остало з мого капіталу, я побачив, що він ледво досягав суми чотириста фунтів! Спитаю вас щиро — чи може шануючий себе чоловік залюбити ся з чотириста фунтами? Я рішив: певно, що ні! Я покинув свою чарівну даму і приспішивши троха темпо своєї марнотравности, нині рано я лишив ся з послідними вісімдесять фунтами. Сю суму я розділив на дві рівні часті: сорок фунтів я заховав на спеціальну ціль; останніх сорок фунтів я мав розтратити до ночі. Нині я прожив дуже забавний день і не один жарт я вистроїв крім жарту з тісточками, котрий дав мені знакомість з вами; бо я постановив собі, як я уже вам сказав, довести свою глупу кар'єру до ще дурнішого кінця, і як ви бачили, як я кидав свою калитку на вулицю, сорок фунтів уже були на укінченню. Тепер ви уже знаєте мене так добре, як я знаю себе самого: дурак, але витревалий в своїй глупоті; і, коли можу попросити, повірте мені на слово: ані не пхинькало, ані не боягуз."

З цілого тону молодого мушчини було видно, що він має дуже прикре і погордливе понятє про себе самого. Його слухачі стали думати, що його любовна афера запала йому в серце багато глибше, як він признавав, та що він заміряє позбавити ся житя. Жарт з тісточками почав прибирати поважну закраску укритого горя.

"Ну, і не дивно-ж то," — перервав Джеральдин, кидаючи оком на князя Фльоризеля, — "що нас трох людей мало стрінутися найпростішим випадком в такій великій масі, якою є Лондон, і ми всі три находимо ся майже в таких самих стані?"

"Як?" — крикнув молодий мушчина. — "Ви також зруйновані? Невже-ж ся вечера се такий самий вибрик, як мій зі сметанковими тісточками? Чи чорт зібрав трох братів на послідний пир?"

"Чорт, можете бути певні, потрафить деколи зробити правдиву чемність," — відповів князь Фльоризель; — "і мене сей випадок так зворушує, що, хоч я не зовсім в такім клопоті, як ви, то я покладу конець тій нерівности. Най ваше геройське поведжене з тісточками буде приміром для мене."

Кажучи се, князь витягнув свою калитку і виняв з неї пачку банкнотів.

"Бачите? Я опізнив ся за вами на який тиждень—два, але я постановляю собі догнати і в повнім розгоні перегнати вас", — говорив він далі. "Отсе", — кладучи одну банкноту на стіл, — "вистарчить на заплачене рахунку. А решта — "

Він кинув їх в огонь і вони палахнули одною полемінею.

Молодий мущина пробував зловити його за руку, але через те, що стіл був межи ними, він спізнився.

“Нещасний чоловіче,” — закричав він, — “не треба було їх усіх палити! Треба було лишити сорок фунтів!”

“Сорок фунтів!” — повторив князь. “Ну, на Бога; нащо сорок фунтів?”

“Чому не вісімдесят?” — крикнув полковник; — “я певно знаю, що в пачці було що найменше сто.”

“Він потребував лише сорок,” — сказав сумно молодий мущина. — “Без них нема доступу. Правила строгі. Сорок фунтів за кожду особу. Прокляте жите, де чоловік навіть умерти не може без грошей!”

Князь і полковник поглянули на себе.

“Розясніть нам ліпше,” — сказав полковник. — “Я маю мошонку, ще досить добре набиту, і навіть додати не потребую, що я радо поділюся з Гадолом. Але я мушу знати, на яку ціль; ви мусите мені сказати, що ви думаєте під тим”.

Молодий мущина був немовби заскочений; він поглянув заклопотано то на одного то на другого, а його лице вкрив сильний румянець.

“Ви мене не дурите?” — спитав він. — “Ви дійсно зруйновані люди, як я?”

“Дійсно, щодо мене,” — відповів полковник.

“І щодо мене,” — додав князь. — “Я дав вам уже доказ. Хто-ж, як не зруйнований чоловік, кидав-би банкноти в огонь? Такий вчинок говорить самий за себе”.

“Зруйнований чоловік — так” — відповів тамтой з підозрієм, — “або може міліонер”.

“Досить того”, — сказав князь; — “я так кажу, а я не привик, щоби в мої слова хтонебудь сумнівав ся.”

“Зруйновані?” — говорив молодий мущина. — “Чи ви зруйновані так, як я? Чи вели ви таке розпусне жите, що аж дійшло до такого стану, що лишень одна річ вам лишає ся? Чи ви” — і він став говорити ще тихше — “чи ви поповните се? Чи ви задумаете утічи перед наслідками своєї глупоти одинокою неомильною та легкою стежкою? Чи втічете ви перед справедливістю і грижою сумління сими дверми, що одні стоять нам отвором?”

Нагло він перервав і пробував сміяти ся.

“На ваше здоровля!” — крикнув він, випиваючи свою склянку, — “і добраніч вам, мої веселі зруйновані панове!”

Полковник Джеральдин зловив його за рукав власне у хвилі, як він збирав ся вставати.

“Ви нам не довіряєте,” — сказав він, — “і ви помиляєтеся. На усі ваші питання я відповів потверджуючо. Але я не такий боязливий і потрафлю говорити ясно. Як вам, так нам, досить уже життя і ми постановили згинутися. Скорше чи пізнійше, разом чи осібно, ми заміряємо знайти собі смерть і погорджувати смертю, де вона певна. Так як ми стрінули вас, а ваше положення тяжче від нашого, то найже буде нині — і то зараз — і, як хочете, усі три разом. Така трійця бідолах без зломаного гроша,” — він заплакав, — “повинна, узявшись за руки, піти разом до пекла і потішати себе там взаємно.”

Джеральдин впав якраз на тон і заховане людий, котрих він відграв. Навіть князь був заклопотаний і дивився на свого довірника з деяким сумнівом. Щождо молодого муштини, то румянці знов виступили на його темне обличчя, а в його очах заблимав огонь.

“Ви є чоловік мені під серце!” — крикнув він, з майже страшною веселістю. — “Подаймо собі руки на знак згоди!” (Його руки були зимні і вогні.) “Ви навіть не припускаєте, в якому товаристві ви підете! Ви мало додумуєтеся, в яку щасливу хвилю ви покушали мого тісточка! Я лише один, але я один в цілій армії! Я знаю тайні двері смерті. Я є одним з її довірених людий і можу показати вам вхід до вічності без усякої церемонії, а прецінь без скандалу.”

Вони жадно домагалися від нього вяснення.

“Чи можете ви зібрати для себе вісімдесять фунтів?” — він спитав.

Джеральдин остентаційно поглянув в свою мошонку і відповів потверджуючо.

“Щасливі люди!” — крикнув молодий муштина. — “Сорок фунтів виносить вписове до Клубу Самоубийників.”

“Клуб самоубийників?” — сказав князь; — “щож се такого до чорта?”

“Слухайте”, — сказав молодий муштина; — “ми живемо у віці удосконалень, і я хочу розказати вам про одно з послідних. Ми маємо інтереси в різних місцях; і тому придумано залізницю. Залізницю розділили нас неминухо від наших приятелів; і тому заведено телеграфи, щоби ми могли зносити ся скоренько на великі простори. Навіть в готелях у нас є вінди, щоби заощадити нам труду вдирати ся на кількисот ступенів в гору. Ну, ми знаємо, що жите се нічо більше, лише сцена, на котрій ми граємо ролю дураків так довго, поки роля нас бавить. В усім новочаснім-комфорті бракувало лише одної вигоди: виходу, легкої дороги з тої сцени, задних дверей, ведучих на волю, або, як я перед хвилиною сказав, тайних дверей смерті. Се власне дає нам, мої товариші бунту Клуб Самоубийників. Не припускайте, що я або ви самі є якими винятками щодо того високо пожаданого бажання, до котрого

ви признаєтесь. Велике число наших ближніх, котрі в серцю своїм знулили ся уже ролями, котрі їм кажуть грати кожного дня через ціле жите,, здержує ся від утечі зі сцени лише через одну або дві причини. Дехто має родину, котра булаб поражена, котру можеб навіть винили, якби справа виявила ся; другі, слабого серця, жахають ся смерті. Такий принайменче досвід маю я зі самим собою. Я не можу приложити револьвера собі до чола і потягнути за язичок; бо щось сильнішого від мене, здержує мене від сього вчинку; і хоч я ненавиджу жите, я не маю на тільки сили, щоби покінчити усе відразу. Для таких як я, і для усіх, що бажають відійти з сього життя без посмертного скандалу, основано Клуб Самоубийників. Як се зроблено, яка його історія, та чи має він розгалуження по других краях, про се мені не говорили; а що я знаю про його статуті, сего мені не вільно виявити. Зрештою зроблю вам усе, що можу. Як ви дійсно знеохочені житем, то я вас представлю нині на зборах; і, як не нині, то колись ще сього тижня, вас певно увільнять від тягару вашого істнованя. Тепер є” (і він поглянув на годинник — “одинацята година; о пів до дванацятої найпізнійше ми мусимо виїхати; отже маєте пів години до намислу. Се поважнійша справа, як тісточко зі сметаною,” — він додав, усміхаючи ся; — “і, як додумую ся, смачнійша.”

“Зовсім певно, що поважнійша”, — відповів полковник Джеральдин; — “і з тої причини позвольте мені поговорити в чотири очі з моїм приятелем, добродійом Гадолом.”

“Се само собою розуміє ся,” — відповів молодий мущина. — “Як позволите, я відійду.”

“Будемо вам за се дуже вдячні,” — сказав полковник.

Як лише оба опинили ся самі, князь сказав: “Нащо здала ся отся балаканина, Джеральдин? Як бачу, ви застрашені, тоді як я зовсім спокійний. Я хочу бачити усе до кінця.”

“Ваше Величество”, — сказав полковник, блідніючи; — “позвольте мені попросити вас, щоби ви застановили ся над вагою свого життя, не лише для своїх приятелів, але й для загального добра. “Як не нині”, — сказав той варят; але припустім, що якраз нині якесь нещасте, якого не можна завернути, стане ся Вашому Величеству, що — позвольте спитати себе, — що стане ся зі мною, а в якім клопоті і нещастю опинить ся велика держава?”

“Я побачу се до самого кінця”, — повторив князь з притиском; — “а ви, пане полковнику, будете ласка памятати на своє слово чести. Ви тямите собі і не зраджуйте моєї особи під жадним услівем. Се мій приказ, котрий я тепер повтаряю. А тепер” — він додав, — “будьте добрі і попросіть принести рахунок.”

Полковник уклонив ся на знак послуху, але лице його було дуже бліде, як він закликав молодого мушину, що роздавав тісточка, і дав припоручене кельнерови. Князь заховував незакаламучений спокій і з великим гумором розказував молодому самоубийникови про одну штуку, котру грали в королівськiм театрі. Він остентаційно виминав благальні погляди полковника і вибрав собі ще одно цигаро з більшою увагою, як звичайно. Просто, він був самотнім чоловіком в товаристві, що панував над собою.

Заплачено рахунок, при чім князь дав цілий банкнот здивованому кельнерови; і всі три відіхали фіякром. Не їхали вони ще довго, коли фіякер задержав ся перед входом на досить темне подвіре. Тут усі висіли.

Як Джеральдин заплатив візникови, молодий мушина звернув ся до князя і промовив.

“Ви ще маєте час, пане Гадо́л, завернути ся. І ви також, пане майор Гамерсмит. Надумайте ся добре, заким зробите ще один крок; і як ваші серця кажуть: ні — то тут є роздороже.”

“Ведіть нас, пане”, — сказав князь. — “Я не з тих, що раз сказавши, цофують ся.”

“Ваш спокій мене сильно підкріплює” — відповів їх провідник. — “Я ще ніколи не бачив нікого там спокійним на сiм роздорожю; а прецінь не першого вас підводжу до сеї брами. Неодин мій приятель пішов перед мною туди, куди я певно сам піду в короткім часі. Але се вас не цікавить. Почекайте лише тут на мене кілька хвиль; я поверну зараз, як лише полагоджу вступні формальности і представлю вас.”

І з тими словами, молодий мушина, кивнувши рукою своїм товаришам, звернув ся на подвіре, увійшов в браму і зник.

“З усіх наших вибриків,” — сказав полковник Джеральдин тихо — “отсе є найдикший і найнебезпечніший.”

“Я зовсім згоджую ся”, — відповів князь.

“Ми все ще маємо хвилю до надуманя,” — говорив далі полковник. “Позвольте мені, ваше величество, просити вас скористати з нагоди і завернути ся. Наслідки сего кроку такі незнані, а може й такі страшні, що я почуваю ся оправданим посунути дальше, як звичайно, свободу, на яку ваше величество ласкаво мені дозволяє.”

“Чи маю розуміти, що полковник Джеральдин боїть ся?” — спитав князь, виймаючи цигаро з уст і дивлячи ся остро полковникови в очі.

“Я бою ся, але не за себе,” — відповів полковник гордо, — “про те ваше величество можуть бути певні.”

“Тільки я припускав,” — відповів князь весело; “але мені не хотіло ся пригадувати вам на різницю нашого становища. Досить—досить!” — додав він, бачучи, що Джеральдин хоче оправдувати ся, — “я вам дарую.”

І він кутив спокійно, оперши ся на зелізнi штахета, поки молодий мущина не вернув.

“Ну?” — спитав він, — “чи наше прийняте полагоджене?”

“Прошу за мною,” — була відповідь. — “Президент прийме вас в кабінеті. І я позволю собі упередити вас, щоби ви щиро відповідали на усі питання. Я заручив за вас; але клубові статuti приказують, щоби кожного кандидата докладно випитувати перед прийнятем, бо неди-скретність одного члена довела-би до розбитя усього товариства на віки.”

Князь і полковник пригадумали ся на хвилю. “Підопри мене в от-сїм”, — сказав один; “підопри мене в онтїм” — сказав другий; і бодро прибираючи вдачу людей, з котрими оба були знакомі, вони в одній хвилині дійшли до згоди і були готові йти за своїм провідником до кабінету президента.

Не було там страшних перешкод. Зовнішні двері стояли отвором; двері кабінету були напів отворені; і там, в тій невеличкій, але дуже високій комнаті, молодий мущина ще раз лишив їх самих.

“Він зараз вийде до вас,” — сказав він, кивнувши головою, відхо-дячи.

До комнати доходили голоси через зісуваючі ся двері, що стано-вили одну стїну; час від часу давав ся чути гук отвираної фляшки шам-пана, за котрим наступав вибух сміху, заглушуючий галас розмови. О-дно одиноке високе вікно виходило на ріку і беріг ріки; і на основі роз-положення світел вони думали, що находять ся десь недалеко від зеліз-ничого двірця Черінг Крос. Умебльованя було не богато, а покривала обстанови були зовсім витерті; на столі в середині комнати стояв руч-ний дзвінок, на кілках на стїні висїли капелюхи і плащі досить числен-ного товариства.

“Що за печера се?” — сказав Джеральдин.

“Я власне на те й прийшов, щоби побачити”, — відповів князь. — “Як вони держать тут чортів живцем, то справа може бути дуже забав-на.

Якраз в тій хвилі отворили ся зісуваючі ся двері не більше, як тре-ба, щоби пропустити чоловіка; і в комнату влетів в тій самій хвилі го-лосний гармідер розмови, і ославлений президент Клубу Самоубийни-ків. Президент мав пятьдесять лїт або більше; високий і хитаючий ся в ході, з розкудовченими бокобородами, з вершком голови лисим, і

прислоненими сивими очима, що час від часу підморгували. Його уста обняли велике цигаро, котре він вічно крутив сюди то туди і довкола, дивлячи ся рівночасно проникаючо і холодно на гостей. Був він одітий в ясне убранє та в паскований ковнірець, дуже широкий; під пахоу у нього була малесенька книжочка.

“Добрий вечер,” — сказав він, замкнувши щільно двері за собою. “Мені сказали, що ви не хочете бачити ся зі мною.”

“Пане, ми хочемо пристати до Клубу Самоубийників,” — відповів полковник.

Президент обернув цигаро довкола в устах.

“А що се таке?” — спитав він коротко.

“Позвольте,” — відповів полковник, — “але мені здаєть ся, що ви ліпше можете дати мені пояснене про ту справу.”

“Як?” — крикнув президент. — “Клуб Самовбийників? Гай! Гай! сеж забава на День Усїх Дураків. Я можу зайти собі з панами, що хочуть троха забавити ся п'ятикою; але най воно на тїм кінчить ся”.

“Називайте собі свій клуб, як лише хочете,” — сказав полковник, — “але ви маєте товариство за отсими дверима, і ми домагаємо ся, що-би ми до нього також належали.”

“Пане,” — відповів президент коротко, — “ви помилили ся. Се є приватна хата і ви мусите забирати ся зараз.”

Князь сидів спокійно на своїм сидженю через сю цілу маленьку розмову; але тепер, як полковник поглянув на нього поглядом, що немовби говорив: “Прийми се до відомости і ходи геть, на Боже милосерде!” — він виняв цигаро з уст і промовив:

“Я прийшов сюди на запрошене одного нашого приятеля. Він певно повідомив вас, що моє бажане є пристати до вашого товариства. Позвольте собі пригадати, що людина в моїм положеню нічим просто не вяже ся і не позволить собі перешкаджати в чімнебудь. Я дуже спокійна людина, серед звичайних умов, але, мій дорогий пане, тепер ви або ласкаво сповните мені маленьку услугу, про котру ви дуже добре знаєте, або тяжко пожалуєте сего, що ви допустили мене до свого передпокою.”

Президент засміяв ся голосно.

“Так треба говорити”, — сказав він. — “Ви є відповідна людина. Ви знаєте дорогу просто до мого серця і ви можете зробити зі мною що лише собі бажаєте. Позвольте, — говорив він далі, звертаючи ся до Джеральдина, — вступити на кілька хвилин до отсеї комнати? Я покінчу наперед з вашим товаришом, бо деякі клубові формальности мають бути полагоджені приватно.”

З тими словами він отворив двері до маленької комнатки, до котрої він впустив полковника.

“Я віру вам” — сказав він до князя, як лише вони найшли ся самі, — “але чи певні ви за свого приятеля?”

“Не маю я такої певности, як за себе, хоч має він досить добрі основи, — відповів князь — щоби його можна привести сюди без обави. Мав він достаточного таких переживань, що вони вилічили-би з бажання до життя навіть найбільше завзятого чоловіка. Ось лише кілька днів тому його прогнано за обманюване в грі в карти.”

“Се, здається, достаточна причина, — відповів президент; — принаймні, ми маємо ще один такий самий випадок, і я певний його. Позвольте мені спитати, чи ви також служили у війську?”

“Служив, — була відповідь; — але я був за лінивий і покинув службу скоро”.

“Чому-ж ви умучені життям?” — випитував президент.

“Те саме, о скільки я можу додумати ся, — відповів князь — непобориме лінивство.”

Президент кинув ся. “Най його чорти поберуть”, — сказав він; — “ви мусите мати якусь ліпшу причину.”

“Нема вже гроший” — додав князь. — “Се також клопоче мене, без сумніву. Через се власне я так тяжко відчуваю своє лінивство.”

Президент обертая через якийсь час цигаро в устах, дивлячи ся просто в очи своєму незвичайному новому членови; але князь видержав його погляд з незломним спокоєм.

“Якби я не мав багато досвіду” — сказав президент нарешті, — “я нагнав би вас геть. Але я знаю світ; а що найменше те, що деколи наймарніші причини до самоубийства є звичайно найпевніші. А як я уже повірю раз чоловікови, як я повірив вам, пане, то я уже скорше натягну постанови статута, як відкину його.”

Князя і полковника, одного по другім піддали довгому і докладному слідству: князя випитувано самого, але полковника в присутності князя, так, щоби президент міг бачити лице першого, коли другого горячо виловлювано на словах. Вслід був вдоволяючий; і президент вписавши в книжку кілька подробиць про кожний випадок, виголосив форму присяги, котру вони мали повторити. Кожний присягаючий зобов'язував ся до найбільшого послушенства та до інших незвичайно острих правил. Людина, що зломил присягу, ледво чи могла мати капліну честі або хоч трошка релігійної потіхи. Князь підписав документ, а мороз пішов по його тілі; полковник підписав ся по ній, незвичайно пригноблений. Потім президент взяв вступне; і без дальшого

клопоту запровадив обох приятелів до сальону Клубу Самоубийників.

Сальон Клубу Самоубийників був так само за високий, як кабінет котрий до нього провадив, але значно більший та випаперований від споду до верху папером, розмальований краскою дубового дерева. Великий, ясний огонь в печі та кілька газових ламп освічувало товариство. З князем та його приятелем усіх присутних було вісімнадцять. Більшість товариства курила і пила шампана; панувала горячкова веселість, переривана час від часу наглими і троха неприємними павзами.

“Чи усі присутні?” — спитав князь. — “Яка половина”, — сказав президент. “Ага!” — додав він, — “як хто має гроші, то звичайно платить для усіх шампана. Се піддержує добрий гумор і се один з моїх маленьких зарібочків.”

“Гамерсмит”, — сказав князь, — я лишаю шампан на твою голову.

І по тих словах він обернув ся і почав обходити товариство. При звичаєний бути паном дому в найвисших кругах, він чарував і захоплював усіх, до кого лише наближив ся; в його словах було щось такого, що відразу зискувало людей і приказувало їм; а його надзвичайно холодний спокій давав йому ще одну признаку, котра його відзначала серед того напів божевільного товариства. Переходячи від одного до другого, він широко отворив очі і уха і в короткій хвилі він уже мав загальне понятє про людей, серед котрих він найшов ся. Як в усіх других затишних місцях, так і тут переважав один тип людей: люди в силі молодости, з усіми признаками інтелігенції і вразливости, але без признак сили або других признак, котрі рішають про успіх в житю. Лише пару з них мало понад трийцять літ, а кількох не мало ще й двацять. Вони стояли, оперши ся о столи та хитаючи ся на ногах; деколи курили незвичайно скоро, а деколи позвляли цигарам вигасати; дехто говорив добре, але розмова усіх других була видимо впливом нервового напруження, і не мала ніякого змислу ані ціли. Кілько разів починано нову фляшку, тільки разів веселість значно поправляла ся. Лише двох з них сиділо — один на кріслі, в заглубленю вікна, з головою звішеною і з руками глибоко в кишенях сподень, блідий, мокрий від поту, не говорячи ані слова, дійсна руїна тілесна і душевна; другий сидів на софі коло комина, і звертав увагу тим, що був зовсім неподібний до решти. Він мав відай понад сорок літ, але виглядав що найменше десять літ старший; і князь подумав собі, що він ще ніколи не бачив людини, більше бридкої уроди, ані людини, більше знищеної хворобами та руйнуючими вибриками. Се було просто лише скіра і кости; був він по части спараліжований і мав окуляри такі сильні, що поза ними очі його виглядали значно побільшені і зміне-

ної форми. Крім князя і президента, він був одинокою людиною в комнаті, що заховувала ся спокійно, як у звичайнім житю.

Члени клубу звертали мало уваги на приличність. Декотрі хвалили ся огидними вчинками, котрих наслідки примусили їх шукати ратунку в смерті; а другі слухали їх без догани. Усі немовби мовчки змовили ся не признавати морального присуду; хто лише перейшов поза поріг клубових дверей, уже покористував ся по часті нетикальностью людий у гробі. Вони пили на память один другого і на память відомих самоубийників в минувшині. Вони порівнювали і розвивали свої ріжні погляди на смерть — одні заявляли, що вона нічого більше, як темнота і перерване життя; другі були повні надії, що ще тої ночі вони будуть подорожувати до зізд і зносити ся зі славними помершими людьми.

“На вічну память барона Тренка, предка самоубийників!” — кричав один. — “Він з малої вязничної комірки перейшов до ще менчої, щоби видобути ся назад на волю.

“Що-ж до мене, — сказав другий, — я бажаю собі лише перевязки на очі і вати в уха. Але тут в світі нема вати, достаточно густої.”

Третій бажав вичитувати тайни життя в будучім житю; а четвертий признав ся, що він ніколи бувби не приступив до Клубу, якби не став був вірити в науку Дарвіна.”

“Я не можу знести, — сказав сей замітний самоубийник, — походження від малпи.”

“На мою думку, — думав він собі, — тут нема чого галасувати. Як чоловік постановив покінчити зі собою, най собі зробить се, в ім'я Бога, як джентельмен. Все балакунство і пустомельство непотрібне.

Тимчасом полковника огорнули найчорніші побоювання; клуб і його правила усе ще були тайною для нього і він став розглядати ся довкола, чи нема тут кого, щоби заспокоїв їх занепокоєне серце. Розглядаючи ся так, він доглянув спаралізованого чоловіка з великими окулярами і бачучи, що він незвичайно спокійний, попросив президента, котрий то виходив то входив до комнати в ріжних справах, щоби представив його панови на софі.

Президент пояснив йому, що усі такі формальности в клубі зовсім злишні, але мимо того представив пана Гамерсмита панови Мольтасови.

Пан Мольтас поглянув цікаво на полковника, а потім попросив його сісти коло нього по правій руці.

“Ви новик, — сказав він, — і бажаєте інформацій? Ви прийшли до доброго жерела. Я уже від двох літ заходжу до сього чудового клубу.”

Полковник здихнув знов. Коли пан Мольтас заходить сюди уже два роки, то й князеви не грозить ніяка небезпека сего вечера. Але Джеральдин був все ще здивований і він почав підозрівати якийсь підступ.

“Що! — крикнув він, — два роки! Я думаю і бачу, що я став жертвою обману.”

“Зовсім ні, — відповів лагідно пан Мольтас. — Мій случай є виїмковий. Я, властиво кажучи, зовсім не є самоубийником, але так немовби почесний член. Я більше до нього не заходжу як раз на два місяці. Моя хвороба і прихильність президента зеднали мені отсі малі привілеї, за котрі я зрештою плачу з гори. Але навіть серед тих умов моє щастє було надзвичайне.

“Я бачу, — сказав полковник, — що я мушу попросити вас висловлювати ся яснійше, бо мусите пам'ятати на те, що я ще зовсім не знаю правил клубу.”

“Звичайний член клубу, котрий шукає смерти, як ось приміром ви, — відповів паралітик, — вертає сюди кожного вечера, поки щастє не усьміхнеть ся йому. Він навіть може, коли не має гроша при душі, дістати мешканє і вікт у президента; зовсім добре, я знаю, і чисто, хоч очевидно не дуже вибагливо; сего зрештою не можна вимагати, коли взяти під увагу марну вкладку, що я так виражу ся. Зрештою, товариство президента — се само є чиста розкіш.”

“Так? — крикнув Джеральдин; — признаю ся, він зовсім мені не подобав ся.”

“Аг! — сказав п. Мольтас, — ви не знаєте чоловіка; що за веселий хлопець! Які історії він знає розповідати! Який з нього цинік! Він знає жите на диво. І, межі нами кажучи, се відай найбільша зволоч на цілїм світі!”

“І він також — спитав полковник, — є постійний — як ви, коли можу поспитати не ображаючи?”

“Так, він є постійним, але в зовсім инчїм значіню, як я, — відповів пан Мольтас. — Мені щастє сприяло, але я колись буду мусів попасти ся. Але він ніколи не грає. Він лише перемішує і розділює карти для клубу і робить усі потрібні приготування. Сей чоловік, мій дорогий пане добродію Гамерсмит, се просто сама душа винаходчивости. Від трох років він веде в Лондонї своє користне і, я думаю, артистичне рівночасно зване, і навіть шепіт підозріння не підніс ся проти нього. Я думаю, що він є натхнений. Ви певно пригадуєте собі славний случай, що скоїв ся пів року тому назад; пан припадково отроїв ся в аптиці? Се був один з найменче визначних і найменче замітних його подвигів, ну, і дивіть ся, який простий, і який безпечний!”

“Ви просто мене захоплюєте! — сказав полковник. — Чи той нещасний пан був одною зі —.” — Він уже мав сказати “жертв”, але надумався в час і докінчив: — “одним з членів клубу?”

Немов блискавка прошибла йому думка по голові, що й самий пан Мольтас зовсім не говорив, як людина, що любить смерть; і він додав поспішно:

“Але я бачу, що я все ще багато не знаю. Ви говорите про мішане і роздаване карт; позвольте, нащо сього?”

І коли ви видимо не маєте охоти вмирати, признаюся, що не бачу причини, яка вас сюди приводить.”

“Ви добре кажете, що ви багато не знаєте, — відповів пан Мольтас більше оживлено. — Ну, мій пане, сей клуб се святиня п'ятики. Колиб моє підорване здоров'я було в силі видержувати частійше роздражнення, можете бути певні, що я бував-би тут частійше. Треба всего почути обов'язку, впливаючого з довгого хорованя і поміркованя, щоби я міг здержати ся від сего вибрику, котрий, я певний, являється моїм послідним. Я їх усіх уже пробував, пане, — говорив він далі, кладучи свою руку на рамя Джеральдина, — усіх без винятку і кажу вам під словом чести, що кожний з них люди багато прибільшили. Люди легко-важуть собі любов. Ну, а я заперечую, щоби любов була сильним почуванем. Страх — отсе є сильне почуванє; страх треба собі легковажити, коли хочете засмакувати сильно приємности житя. Заздростіть мені, пане, заздростіть”, — він додав з примушеним сміхом, — “я є бо-язуз!”

Полковник ледво міг здержати ся і не кинути ся з відразою від тої нещасної почвари, але він опанував себе з трудностю і випитував далі.

“Якже то можливо продовжувати так штучно роздражнене? і в чім лежить непевність?”

“Мушу вам сказати, як вибирається жертву кожного вечера, — відповів пан Мольтас, — і не лише жертву, але й другого члена, котрий являється средством в руках клубу та найвисшим жерцем смерти в данім случаю.”

“Боже мій! — сказав полковник, — то тут один вбиває другого?”

“В той спосіб усуває ся клопіт зі самоубійством”, — відповів Мольтас, кивнувши головою.

“Боже милосердний! — вистогнав полковник, — і може на вас, або на мене, або на мого приятеля — на когонебудь з нас упасти доля нині стати убійцею другої людини? Можливі такі річи межи людьми? Ох! Що за сором над сороми!”

Він вже мав встати в страшний схвильованню, коли його очи стріну-

ли ся з очима князя. Князь вдивив ся в него почерез комнату, захмурений та лютий. І Джеральдин в одній хвилі спам'ятав ся.

“Зрештою чому-би ні? — він додав. — А як уже забава цікава, то най йде — я йду за другими!”

Пан Мольтас щиро бавив ся здивованем і обридженем полковника. Він мав в собі щось з гордості злих людей, і йому справляло приємність бачити другу людину, як вона піддаєть ся шляхотному чувству, тоді як він зовсім уже зіпсутий, уважає себе за стоячого понад такі зворушення.

“Тепер ви, після першої хвилі здивовання, — сказав він, — є в стані оцінити як слід наше товариство. Ви можете бачити, як воно лучить в одно: схвильоване при шулерським столі, при поєдинку та в римським амфітеатрі. Полани робили се досить зручно; я щиро подивляю їх вирафіновані уми, але доперва християнський край потрафив досягнути сей вершок, сю досконалість, сю незрівнаність обсервації. Ви зрозумієте, як нудними стануть усі розривки для чоловіка, котрий засмакував отсеї одної забави, в котру ми бавимо ся, — говорив він далі, — а яка є незвичайно проста. Беремо повну талію карт, але я бачу тут, що ви бачите самі, як усе відбуваєть ся. Будьте ласка, подайте мені свою руку! Я, на нещасте спараліжований.”

І дійсно, власне в хвилі, як пан Мольтас хотів починати свій опис, отворили ся другі зісуючі ся двері і цілий клуб почав переходити, троха поспішно, до сусідньої комнаты. Вона була під кожним зглядом подібна до попередньої, з котрої вони лише що вийшли, але троха інакше змальована. Середину займав довгий зелений стіл, за котрим президент мішав талію карт в незвичайно цікавий спосіб. Навіть за допомогою палиці і рамени полковника пан Мольтас ступав так тяжко, що усі уже сиділи коло стола, як вони оба та князь, котрий чекав на них, увійшли до комнаты; і через те усі три заняли сидження коло себе на другім кінці стола.

“Ся талія має пятьдесят дві карти, — шепнув пан Мольтас. — Дивіть ся за піковим асом, се знак смерти, і за трєфовим асом, котрий означає урядника на сю ніч. Щасливі молоді люди! — він додав. — Маєте добрі очі і можете слідити за грою. Я, на жаль, не можу відріжнити почерез стіл аса від двійки.”

І він став накладати другі окуляри.

“Я мушу що найменче приглянути ся лицям”, — пояснив.

Полковник короткими словами виложив свому товаришови усе, про що він довідав ся від почесного члена і про дві страшні можливості, що їх очікували. Князь почув, як смертельний холод пішов по йо-

го тілі і як в його серце щось нагло стиснуло; він віддихнув тяжко і оглянув ся довкола, як людина чимось здивована.

“Один відважний крок, — шепнув полковник, — і ми ще можемо утечи.

Але ся порада привернула відвагу князеви.

“Тихо! — сказав він. — Покажіть, що ви умієте, як правдивий джентельмен, грати на всяку ставку, хочби вона, не знати як була велика.

І він оглянув ся довкола себе, знов нібито зовсім спокійний, хоч серце його било ся сильно і він чув, виразно, як йому ставало горячо на усьому тілі. Члени клубу сиділи усі серед незвичайного спокою та напруження; кождий був блідий, але з усіх найблідший був п. Мольтас. Його очі вилазили з повік; голова кивала ся без упину, руки, одна то друга, підносили ся до уст блідих та трясучих ся, коло котрих вони скривлювали ся в кулаки. Було видно, що почетний член в дуже дивний спосіб наслаждаєть ся своїм членством.

“Увага, панове!” — сказав президент.

І він почав помало роздавати карти довкола стола в противнім напрямі, як се робить ся звичайно, і чекаючи, аж кождий показав свою карту. Майже кождий вагав ся; а деколи палці грача корчили ся не раз і не два, заким він здобув ся на силу обернути скорим рухом карту. В міру того, як на князя приходила черга, в міру того він відчував щораз більше схвильоване, котре почало його нарешті просто души-ти; але в нього була велика порція натури грача і він побачив майже зі здивованем, що в його почуваннях була певна приємність. Він дістав пікову девятку, Джеральдин трєфову трійку, а червову королеву дістав пан Мольтас, котрий не міг повздержати від здиху полєкші. Молодий мущина, що роздавав тісточка в шиночку, майже зараз потім перекинув свою карту, показав трєфового аса та завмер зі страху, з картою ще лежачою на його долоні; він не прийшов сюди убивати, але умирати; і князь, у своїм великім співчутю до нього, майже забув про безпеку, що усе ще висіла над ним і його товаришом.

Пішло знов довкола стола роздаване карт і все ще карта смерти не виходила. Грачі задержали свій віддих і віддихали лише хлипанем. Князь знов дістав трєфову карту; Джеральдин дзвінку але як п. Мольтас обернув свою карту, страшний крик, немовби в його середині щось обірвало ся, вирвав ся з його уст; і він встав зі свого сидження і сїв знов, немовби з його параліжу і слід не остав ся. Се був піковий ас. Значить ся, почетний член троха за довго пожартував собі зі страшною грою.

Розмова поплила на ново майже в ту саму хвилю. Грачі випростували ся зі своїх закаменілих позицій і почали вставати від стола та на-

зад двійками та трійками переходити до сальону. Президент протягнув ся і зівнув, як чоловік, що покінчив свою денну роботу. Але пан Мольтас сидів на своєму місці, з головою, схованою в долонях, з руками, опертими на стіл, п'яний і нерухомирний — прибитий горем.

Князь і Джеральдин не могли довше знести сего товариства, забрали свої пальта, мовчки опустили сальон і вийшли на двір, де зимний воздух ночі обвіяв їх, відрізка до того усього, чого свідками вони були, стала два рази сильніша.

“О! що за нещастє! — крикнув князь, — бути звязаним присягою в такій справі! Позволити на безкарну масову торгівлю убійством за гроші! Ох! Колиб я лише мав відвагу зломити своє слово!”

“Се неможливо для вашого величєства! — сказав полковник, котрого чєсть є чєстию Богемії. Але я можу відважити ся зломити своє, і то зовсім прилично.”

“Джеральдин, — сказав князь, — як ваша чєсть буде нарушена в котрійнебудь пригоді, в котрій я буду у вашім товаристві, тоді не лише я вам ніколи не подарую, але, що на мою думку вас ще більше діткне, не прошу сего собі самому.”

“Я чекаю на прикази вашого величєства, — відповів полковник. — Чи маємо забрати ся геть зі сього проклятого місця?”

“Так, — відповів князь. — Покличте фіякра! На Бога спадайте, скоро! Най забуду в сні ті соромні сцени сьої ночі!”

Однак було видно, що, заким він відійшов, він уважно читав назву дому.

На другий день, ще як князь вставав з ліжка, полковник приніс йому газету, в котрій був зачеркнений слідуючий уступ:

“Сумний випадок.

Пан Вартоломей Мольтас, що мешкає на 16. Чепстов Плейс, вертаючи зі забави у своїх знайомих, коло другої години над раном, упав через зелізню огорожу на Трафальгарськїм сквері так нещасливо, що розбив собі череп і зломив руку і ногу. Смерть наступила на місци. П. Мольтас ішов в товаристві свого приятеля, котрий пішов був за фіяком власне в ту хвилю, як случив ся нещасний випадок. Так як п. Мольтас був спараліжований, то припускають, що він упав в наслідок нового приступу його хороби. Нещасний був добре відомий в найпорядніших кругах, а його смерть оплакує щиро багато людей.”

“Коли яка душа пішла просто до пекла, — сказав Джеральдин поважно, — то певно душа сього паралітика.”

Князь закрив собі лице руками і задумав ся.

“Мені майже приємність справляє, — говорив далі полковник, — коли подумаю, що він погіб. Але за молодого мушину з тісточками, мені, бігме, серце краєть ся.”

“Джеральдин, — сказав князь, підносячи очі, — той нещасний чоловік був учора такий невинний, як ви або я; а нині чужа кров тяжить на його душі. Кілько разів я подумаю про президента, тільки разів кров в мені кипить. Я ще не знаю, як се зробити, але я мушу дістати ту зволоч в свої руки так певно, як Бог є на небі. Що за досвід, що за лекція — була та гра в карти!”

“Се була гра, — сказав полковник, — котра не повторить ся!”

Князь мовчав і не давав відповіді так довго, що полковник аж занепокоїв ся.

“Ви певно не думаете іти туди ще раз, — сказав він. — Ви-ж уже бачили аж за багато того страховища і намучили ся не мало. Обовязки вашого високого становиска не дозволяють вам наново виставляти себе на небезпеку.”

“Богато є правди в тім, що ви кажете, — відповів князь, — і мені не зовсім подобає ся моя постанова. На жаль! Що-ж инчого я під одежиною монарха, як не звичайна людина? Я ще ніколи не відчував своєї слабости так прикро, як тепер, мій Джеральдине, але вона є сильніша від мене. Невжеж я можу перестати інтересувати ся долею того нещасного мушину, що лише кілька годин тому їв вечеру з нами? Невжеж я можу дозволити, щоби президент провадив свобідно свою безчесну торгівлю? Чи можу я почати таку дивну пригоду і не довести її до кінця? Ні! Джеральдине; ви домагаєте ся від свого князя більше, як чоловік може сповнити. Нині еще раз ми займемо свої місця при столі Клюб Самобийників.”

Полковник упав на коліна.

“Чи ваше величество хоче відобрати мені жите?” — він заплакав. — Воно ваше. Я даю його спокійно. Але не кажіть мені виставляти ся на таку страшну небезпеку!”

“Полковнику Джеральдине! — відповів князь, з певного рода гордостю, — ваше жите належить зовсім до вас. Я сподівався від вас лише послуху; але як і його ви даєте мені нерадо, то-я не хочу його більше. Я додаю лише ще одно слово: ви мені досить надокучили в сій справі.”

Полковник підняв ся знов на ноги. — “Ваше величество, — сказав він, — чи позволите мені відійти від себе на пополудне? Як чесна людина, я не можу ще раз іти до того нещасного дому, не полагодивши вперед своїх приватних справ. Я обіцяю вашому величеству, що ваше

величество не стрінеться більше з ніяким опором зі сторони найбільше відданого та вдячного свого слуги.”

“Мій дорогий Джеральдине, — відповів князь, — мені усе робить ся прикро, коли ви пригадуєте на моє становище. Робіть собі зі своїм часом, що вам подобає ся, але будьте тут перед одинайцятю годиною в тім самім перебраню.”

Того вечера в Клюбі не було так багато людей, і як Джеральдин та князь прибули, в сальоні сиділо усього кількоро членів. Князь узяв президента на бік і погратулював йому його пляну з паном Мольтасом.

“Я люблю — говорив він, — стрінутися з талановитим чоловіком, а у вас без сумніву я нахожу талан немалий. Ваше зване дуже делікатної натури, але я бачу, що ви надаєте ся добре вести його успішно і тайно.”

Президента троха вразило чути таку похвалу від особи, в котрої захованню відчуваєть ся тільки висшости. Він прийняв похвалу майже з поклоном.

“Бідний Мольтас! — додав він, — мені буде тяжко жити в клубі без нього. Більшість моїх клієнтів се хлопці, мій пане, поетичні хлопці, котрі не зовсім надають ся на товариство для мене. Я не хочу тим сказати, щоби Мольтас не мав в собі певної поезії. Він мав її також і то таку, що я міг її зрозуміти.”

“Мені не тяжко пояснити собі, чому ви так дуже симпатизуєте з паном Мольтасом, — відповів князь. — Він зробив на мене вражіння незвичайно оригінальної натури.”

Молодий мущина, що вчора роздавав тісточки в шинку, був також в комнаті, але страшно пригноблений і мовчаливий.

“Як щиро я бажаю, — викрикнув він, — щоби я був вас ніколи не привів до сего безчесного дому! Ідіть, поки у вас ще руки чисті! Як би ви були чули, як кричав старовина, падаючи, і його кости хруснули на каміннім хіднику! Коли маєте яке серце для мене, моліть ся, богайте, щоби я нині дістав пікового аса!”

Протягом вечера до клубу прийшло ще кількох членів, але усіх їх не було понад дванайцять, коли прийшов час засісти за столом. Князь знов почув певну радість в своїм занепокоєнню; але на своє здивоване він побачив, що Джеральдин панував над собою богато краще, як попередньої ночі.

“Якто дивно, — подумав собі князь, — що зроблене або змінене тестаменту має такий великий вплив на настрій молодої людини.”

“Увага, панове!” — сказав президент, і він почав роздавати карти.

Три рази карти обійшли довкола стола і ще ані одна з заповітних карт не появилася. Коли почав ся четвертий поділ, велике зденерво-

ване панувало в комнаті. Власне лишило ся тільки карт, щоби раз обійти ними усіх довкола. Князь, котрий сидів другий від президента на ліво, мав дістати передпослідну карту, бо в клубі роздавано карти в противний бік. Третій грач показав чорного аса, — се був ас трєфовий. Слїдуючий дістав дзвінку, дальший черву, і так дальше, але аса пікового ще не дістав ніхто. Наконець Джеральдин, котрий сидів по лівій руці князя, обернув свою карту; се був ас, але ас червовий.

Коли князь побачив свою карту на столі перед собою, його серце перестало бити ся. Він був відважний чоловік, але піт виступив йому на лице. Він мав якраз пятьдесят певностей на сто, що його доля порішена. Він обернув карту; се був ас піковий. Йому зашуміло в голові і стіл почав крутити ся перед його очима. Він почув, як грач, сидячий по його правій руці, вибухнув сміхом, що мав в собі щось з радости і розчарованя; він побачив, як товариство розходить ся скоро, але його розум був зайнятий дрібними думками. Він побачив, як глупим, як злочинним було його поступоване. В досконалім здоровлю, в цвітї віку, наслідник престоло, він поклав свою долю на карту і програв її разом з будучностию свого славного та вірного народа. — “Боже!” — крикнув він, — “Боже, прости мені!” І по тих словах його змішане проминуло і він в мить відзискав назад пановане над собою.

На своє здивоване він побачив, що Джеральдин пропав. В гровій комнаті не було нікого, лише чоловік, що мав його убити, радив ся з президентом, а молодий мущина, що вчора роздавав тісточка, підсунув ся до князя та шепнув йому до вуха:

“Я давби мілїон, якби мав, за ваше щасте.”

І як молодий мущина відходив від нього, князь подумав собі, що він продав-би своє щасте за богато менчу суму.

Тиха конференція скінчила ся. Член, що дістав трєфового аса, вийшов з комнати з таким виразом на лиці, немов-би він зрозумів справу, а президент, наближаючи ся до нещасного князя, подав йому руку.

“Мені було дуже приємно пізнати вас, пане, — сказав він, — і мені приємно, що можу зробити вам маленьку прислугу. Ви, що найменче, не можете нарікати на те, що довго чекали. На другий вечір — що за щасте!”

Князь надармо старав ся промовити щось у відповідь на ті слова, але його горло висохло, а язик видав ся спаралїжованим.

“Ви почуваєте ся троха слабо? — спитав президент, нібито потїшаючим тоном. — Таке саме лучає ся з більшостию. Позвольте троха горівки?”

Князь дав потверджуючий знак і президент наляв зараз троха лікеру в келішок.

“Бідний старенький Мольтас! — вистогнав президент, як князь випивав свою чарку. — Він випив майже цілу квартиру, але видно не багато йому се помагало!”

“Зате я ліпше піддаю ся ліченню, — сказав князь, троха підкріплений. — Я знов почуваю ся добре, як бачите. Отже позвольте мені спитати, які дальші ваші припоручення?”

“Ви підете по Стренді (Стренд — одна з головних улиць Лондону), в напрямі до середини міста, лівим хідником, аж подибаєте пана, що перед хвилию вийшов звідси. Він дасть вам дальші припоручення, і ви будете так добрі слухати його; клюбова власть спочиває нині на нім. А тепер, — додав президент, — я бажаю вам приємного проходу.”

Князь відклонив ся троха незручно і відійшов. Він перейшов через сальон, де більшість граців усе ще запивала ся шампаном, часть котрого він сам замовив і заплатив; і він на своє здивоване став проклинати їх в своїй душі. В передпокою він наложив на себе капелюх і плащ і найшов свій парасоль в куті. Все те було йому так добре відоме, що на думку, що він тут по раз послідний, він засміяв ся нагло сміхом, котрий звучав неприємно в його власних ухах. Він почув, що йому не хочеть ся виходити з дому і місто виходити, він пішов до вікна. Вид вуличних лямп та темнота привернула йому назад спокій.

“Іди, іди, ти мусиш бути мущиною” — думав він собі, — “і вирвати ся уже раз звідси.”

На другім розі вулиці на князя напало трох мущин і безцеремонно вкинули його до карети, котра чим скорше відїхала. В кареті уже сидів один мущина.

“Чи ваше величество дарує мені те, що я так поспішно зробив?” — сказав добре йому відомий голос.

Князь кинув ся полковникови на шию з вибухом чувства полекші.

“Як мені вам дякувати? — крикнув він. — І як ви се зробили?”

Хоч він готов був піти, куди йому доля рішила, однак його втіха з приводу приязного насильства не мала границь, а його радість з приводу повороту до життя не можна описати.

“Найкрасше подякуєте ви мені так, що на будуче будете уникати подібних небезпек. А щодо вашого другого питання, то усе полагоджено в дуже простий спосіб. Нині пополудни я умовив ся з одним визначним детективом. Він обіцяв заховати усе в тайні, за що я йому солено заплатив. До цілої афери нанято передівсім ваших слуг. Будинок Ключу оточено довкола від сумерку, а от ся карита, котра є наша власна, чекала на нас від якої години.”

“А що стало ся з тим нужденним сотворінем, що мало вбити мене? — спитав князь.

“Його схопили, як лише вийшов з клубу”, — відповів полковник, — і він тепер очікує вашого засуду в палаті, де йому до товариства з'являть ся його приятелі.

“Джеральдин, — сказав князь, — ви уратували мене проти мого виразного розказу, і ви добре зробили. Я вдячний вам не лише за життя, але й за научку; і я не гідний був-би свого становища, якби я мав бути невдячним супроти свого учителя. Вибирайте собі, що хочете.”

Наступила павза, підчас котрої карета далі гнала вулицями, а оба мушени далі сиділи заглиблені в своїх думках. Мовчанку перервав полковник Джеральдин.

“Ваше величество, — сказав він, — ви десь там уже маєте поважну шайку арештантів. Межи ними є що найменче один арештант, котрому справедливість треба конче вимірити. Наша присяга зв'язує нас і не дозволяє нам іти зі справою перед суд, а зрештою, хочби ми й могли сє зробити, то усе ще обережність та розвага казали-б нам здержувати ся перед дорогою права. Чи можу я спитати, що ваше величество наміряє робити?

“Постановлено”, — відповів князь; — “що президент має згинутися в поединку. Треба лише вибрати йому противника.”

“Ваше величество в своїй доброті дозволило мені назначити собі свою власну нагороду, — сказав полковник. — Чи позволите ви мені попросити установити мого брата? Се почетне становище, але я позволяю собі упевнити ваше величество, що хлопчина вивяже ся як найліпше зі сего завдання.”

“Ви просите лише о невдячну ласку”, — сказав князь, — “але я не можу вам нічого відмовити.”

Полковник поцілував його руку з найбільшою любов'ю; і власне в тій хвилі карета заточила ся перед заїздний ганок величавої князівської палати.

В годину потім Фльоризель в своїм урядовім уніформі, вкритий увесь ордерами Богемії, приняв членів Клубу Самоубийників.

“Дурні та нечестиві люди, — промовив він, — кого з вас загнав на сю ховзьку дорогу брак гроший, той дістане занятє і пенсію від моїх урядників. Хто з вас має на своїй душі яку вину, той мусить віднести ся до висшого та більшого великодушного Монарха, як я. Мені жаль вас усіх, жаль вас більше, як вам здаєть ся; завтра кождий з вас розкаже мені історію свого життя, і чим котрий щирійший буде в своїх відповідях, тимлекше буде мені допомогти у його недолі. А що до вас, — він додав, звертаючи ся до президента, — то такий характер, як ви, я лише

образив-би, жертвуючи йому свою поміч; але місто сього я придумав для вас невеличку розривочку. Ось тут, — говорив князь, кладучи свою руку на молодого брата полковника Джеральдина, — є офіцер з моєї армії, котрий бажає відбути з вами невеличку подорож по Європі; і я прошу вас о ласку: товаришити йому в подорожи. Чи вмієте ви, — говорив він далі уже зміненим голосом, — чи вмієте ви добре стріляти з револьвера? Бо, знаєте, вам може ся штука дуже придати ся в дорозі; Як двох людей подорожує разом, то найліпше бути приготованим на усе. І позвольте ще додати до сього, що найби ви лише відважили ся десь в дорозі згубити молодого пана Джеральдина, то я усе буду мати до розпорядимости инчого члена моєї дружини на його місце; а я, як се усі добре знають, пане президент, далеко виджу, а ще дальше рукою досягаю.”

Тими словами, виповідженими з великою суворостию, князь закінчив свою промову. На слідуєчий день члени Клубу дістали з його скарбу поважні запомоги, а президент виїхав в подорож під доглядом молодого Джеральдина та двох вірних і зручних льокаїв, виправлених в князівській службі, а рівночасно тайні агенти взяли в посідане дім Клубу Самоубийників, сконфіскували усі листи гостей і урядників клубу і передали їх князеві до перегляду.

Так кінчить ся історія молодого мушкетера з тісточками, котрий тепер живе щасливо у своїм вигіднім домі на розі Вигмор стріту і Кевендиш — скверу.

ВАЖНЕ

Для Книгарень і Агентів

ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

Молитвеник "Християнська Родина," в шкіряній оправі	\$3.00
В полотняній оправі	\$2.00
Синя Фльота	\$1.00
Мартин Лютер	35ц
Тарас Бульба	40ц
Історія України (віршами)	25ц
Захар Беркут	35ц
При Стрілецькій Ватрі	25ц
Буквар	25ц
Коляди і Щедрівки	25ц
Клюб Самовбийників	20ц
Кобзар	\$1.00
Катехізм	25ц
Помяник	25ц
Захар Беркут	35ц
Чернігівка	50ц
Два староукраїнські оповідання про св. о. Николая	05ц

і багато інших цінних книжок які вишли накла-
дом і друком "Канадійського Українця."

Для книгарень і всіх агентів, що хотілиб заня-
ти ся продажою сих книжок, даємо великий
опуст.

THE PROVIDENCE

153 MCGREGOR ST.

WINNIPEG, MAN.

ХТО БІЛЬШЕ ЧИТАЄ ТОЙ БІЛЬШЕ ЗНАЄ

Марта Борецька	25
Маска Краска	10
Монольоги	20
Маруся	25
Мала України, кольорована	50
Нелюбо — не слухай, брехать не мішай	20
Народ а національність	10
Нічого не було	15
Наша рідна мова	10
Нешасне кохане	10
Не роди ся красний, але шасний	20
Начерк стилістики і реторики	40
Наука соціалістів	25
Народний катехізм	25
Народна Школа	25
Набоженство до св. Йосафата	05
Нова збірка веселих віршів Степана Руданського	55
На чужині	15
Навернений грішник	20
Напад на Січ, Павло Полуботок	05
Нечитальник	35
Ох, казка	10
Опришок	20
Олюнька	40
Оповідання для дітей	25
Огнем і Мечем	65
О частім і щоденнім Причастію	50
Отче наш	50
Оповідання про сорок розбійників	20

О потребі і значінню католицької Церкви	10
Опир	10
Оповідання	15
Оповідання Стороженка	15
Опис рідного краю. Маленька мапа України з малюн- ками та мапою	20
Олекса Довбуш і карпатські опришки	10
Орлеанська дівчина	20
Огонь на услугах чоловіка	15
Оповідане з військового життя	15
Олюнька	80
Про старі часи на Україні	40
По котрій стороні правда	15
Параклис	05
Перша ластівка українських пісень	30
Плаваючий острів	10
Пити чи не пити	10
Пімста робітника	15
Причта про садівника	40
Правдиві віри	25
Провідник	1.50
Про українських козаків, Татар та Турків	25
Наречена	15
Печера Пустинника	25
Перша пригода Нечипора Довгочхуна	15
Пісні Емігрантів	10
Пояснене до науки катехізму	05
Повний міх сміху	25
Про чернече жите	05
Проти Алькоголю	20
Порадник лікарський	40
Псалтир	1.00
При стрілецькій ватрі	25
Про землю, сонце і звізди	40
Про кінець світа	15
Починок	25
Порадник лікарський	20

Промови, деклямації і желаня10
Петрії й Довбушуки, в оправі	1.10
Петрії й Довбушуки, брошуровані80
Перший рік науки релігії10
Повна збірка веселих віршів Степана Руданського55
Про Христофа Колумба та відкрите Америки15
Русини, а Москалі15
Распутін35
Російська Україна та її відроджене15
Русскій Цар05
Рінальдо Рінальдіні25
Росія і вселенська церков25
Руський народе, бери і читай10
Руська Письменність. Твори Куліша	1.50
Росія і Україна15
Розмова Поляка з Русином10
Різдвяна ніч, з образками20
Рицар і Смерть05
Сповідь а руські протестанти20
Спартак30
Сорок тисяч миль під водою	1.00
Суд чотирьох40
Сміх і жарти20
Сонник40
Сіра кобила05
Січовий співаник25
Словарець українсько-англійський60
Староруські оповідання про св. о. Николая10
Свідки40
Смерть за правду10
Сумна казка та інші оповідання15

THE PROVIDENCE

153 MCGREGOR ST.

—:—

WINNIPEG, MAN.

НАША
ДРУКАРНЯ
Виконує всякі Друки

Хто хоче провадити свій інтерес після найновішої системи, мусить мати до сего потрібні книжки, папері, друки і оголошення.

Для брацтв, церковних парохій, товариств, читалень і всяких організацій виконуємо солідно всякі потрібні річі: членські книжочки статуту, листи, коверти і виробляємо печатки.

Виконуємо найсолідніше всякі друки, як: книжки, катальоги, афіші, летючки, запрошення, бізнесові і візитові картки і все, що тільки входить в обсяг друкарської штуки — в різних мовах.

Canadian Ukrainian Publishing Company, Ltd.

590 Pritchard Ave.
WINNIPEG, MAN.

